

Uttersjö by

I sydvästra hörnet av Björna socken på gränsen mot Anundsjö ligger Uttersjö by. Förbindelserna med Anundsjö har alltid varit goda under byns mer än 200-åriga historia. Församlingsböckerna ger också vid handen, att giftermål oftast skett mellan kontrahenter från de två socknarna. Anundsjö bygdemål gör sig även påmint i denna gränsby.

Byns vackra läge vid den tidigare fiskrika sjön, genomfluten av Utterån, dess goda jordbruksläge med fin åkerjord samt de förr viltrika skogarna gjorde den till en attraktiv boplats för människor, som sökte sitt uppehälle. Byn ligger även vid lapparnas tidigare flyttningsväg till trakterna av Gottne och Mo. S. k. fångstgropar av äldre ursprung liksom ett tidigare fynd av en stenåldershacka tyder också på, att människor uppehållit sig i denna trakt på ett tidigt skede.

Efter vederbörligt tillstånd 1755 upptogs ett kronohemman i Uttersjö av Jon och Olof Jonssons söner i Billsta, Olof Jonsson och båtsmannen Bertil Bertilsson-Nödbuden. Den sistnämnde var född i Själevad 1729, antogs till båtsman 1750 i båtsmansrote nr 107:2 och transporterades 1761 till rote nr 102:1, där hans fullständiga namn blev Bertil Bertilsson-Nödbuden-Lax. Han fick avsked 1780 på grund av »styv tumme och förkylda fötter». Nybyggarna fick 15 frihetsår för att upparbeta ett hemman om 20 seland.

Vid skatteläggnigen 1779 beboddes nybygget av Anders Persson, Kerstin Nilsdotter, Per Persson och Nils Persson. Några av dem torde ha varit släktingar till de första nybyggarna.

Enligt 1797-1818 års husförhörböcker hade byn utvecklats i den utsträckning, att fyra fastigheter fanns, och de är:

Uttersjö nr 1: Jon Jonsson d. ä., f. 1759, d. 1839 i Björna, troligen ättling till någon av de första inbyggarna. Hustrun Karin Nilsdotter, f. 1762, d. 1843. Barn bl. a. Jonas, f. 1799, d. 1875, senare kallad Jon Jonsson d. y., Erik f. 1794, d. 1828. Han var gift med Ulrika Kruskopp i Nybyn.

*Bonden o. kommunalman-
nen Johan Johansson, Ut-
tersjö, f. 1834, d. 1906,
med hustrun Brita Magda-
lena Johansdotter, f. 1835,
d. 1896.*

Uttersjö nr 2: Anders Persson, f. 1726, d. 1800, med hustrun Sigrid Persdotter, f. 1738, och flera barn, bl. a. sonen Pehr Andersson, f. 1778, som övertog hemmanet efter fadern. Han var gift med Anna Andersdotter, f. 1779.

Uttersjö nr 3: Nils Jonsson, f. 1761, med hustrun Maria Persdotter, f. 1761, och flera barn. Hemmanet övertogs av bonden Pehr Olofsson, f. 1787, med hustrun Catarina Olofsdotter, f. 1795. Denne Pehr Olofsson var son till bonden Olof Persson på hemmanet nr 4.

Uttersjö nr 4: Erik Persson, f. 1746, med hustrun Lisa Persdotter, f. 1751, och många barn. Hemmanet övertogs av Olof Persson, f. 1759, d. 1836, inflyttade 1811. Han var gift med Christina Andersdotter, f. 1765, de hade flera barn, bl. a. sonen Pehr, vilken sedan blev bonde på nr 3 enligt ovan. Anders Olofsson, f. 1801, var en annan son till Olof Persson, och även han övertog ett hemman i byn.

En ny släkt kom in i byn, då nybyggaren och bonden Johan Petter (Järn-Petter) Nilsson och hans hustru Brita Svensdotter från Gammelgården i Anundsjö förvärvade skattehemmanet nr 1 i Uttersjö av Anders Nilsson och hans hustru Greta Zakrisdotter i Nybyn för 866 riksdaler 32 skillingar banko år 1838 jämte hälften av förmånerna till Jon Jonsson d. ä. och hans hustru. Till saken hör att Jon Jonsson d. y., som förvärvat hemmanet av sin far Jon Jonsson d. ä. 1825, flyttade till kyrkbyn c:a 1837 som bonde där. Fadern och modern följde med och åtnjöt därför hälften av förmånerna i kyrkbyn och hälften i Uttersjö. Anders Nilsson hade bytt till sig uttersjöhemmanet 1837.

Hemmansägaren Erik Johansson d. ä., Uttersjö, f. 1866, d. 1936, med familj. Han intog under många år en framskjuten ställning inom det kommunala livet och innehade ett flertal förtroendeuppdrag.

Denne Johan Petter Nilsson, f. 1804, d. 1889, blev en märkesman i byns historia samtidigt som han blev stamfader för den johanssonska släkten. Om hans förfäder kan följande berättas:

1. *Frans Nikolaus Martinell*, obekant födelseår. Han var barnhusbarn, född i Stockholm. Fadern var ambassadörsråd och köpman från Italien. Nikolaus Martinell växte sedan upp hos fosterföräldrar i Österfanbyn.
2. Sonen, båtsman *Gottfrid Fransson-Liten*, f. 1739, d. 1805, i Österfanbyn, var med i slaget vid Svensksund 1790 och var den ende överlevande av båtsmännen från Anundsjö.
3. Dennes son, *Nils Gottfridsson-Liten*, f. 1778, d. 1808, i Österfanbyn, var även båtsman.
4. Hans son var den i ingressen nämnde *Johan Petter Nilsson*, gift första gången med *Brita Svensdotter*, f. 1794, d. 1866. En av hennes förfäder var *Salomon Sjulsson*, Västerfanbyn, som inkallades till Riga 1625. Han var sedan med i striderna vid Danzig 1629, och han var den ende överlevande från Anundsjö. Sedan deltog han i 30-åriga kriget, där han blev fänrik. Efter återkomsten innehade han ett hemman i hembyn.

Johan Petter Nilsson köpte underhand upp mera mark i Uttersjön och ägde slutligen 5.000 hektar eller 2/3 av byns jord och skog. Det berättas, att han var mycket driftig på olika områden, vilket framgår av att han från att ha varit en dräng i Anundsjö blev en skuldfri storbonde i Uttersjön.

Flottningsinspektör Erik Johanssons gamla häbrä. Det är från Johan Petter Nilssons tid och har bl. a. under generationer innehållit stora mängder älgkött, som johanssönerna fört hem till gården.

Efter hustruns frånfälle gifte han om sig 1868 med Brita Stina Nilsson, änka efter bonden Salomon Persson i Mörtsjö, dit han flyttade efter giftermålet. Här var han lika aktiv – byggde hus åt folk, målade och stod i – samtidigt som han höll kontakt med sina barn och deras familjer i Uttersjö.

Till sonen Johan Johansson, f. 1834, d. 1906, hade han överlåtit hälften av sina ägor och den andra hälften till en släkting på moder-siden Sven Svensson, f. 1826. Dottern Magdalena gifte sig med torparen Erik Isaksson i Uttersjö. En annan dotter drunknade i sjön Torrvattnet vid 15 års ålder.

Bonden Johan Johansson gick i sin faders fotspår, när det gällde arbetsförmåga. Elva barn fostrade han och hans hustru Brita Magdalena Johansson, f. 1835, d. 1896, och han såg väl till att den stora barnaskaran hölls sysselsatta i jordbruk, skogsbruk och flottning. Han var även mycket kommunalt engagerad under de sista årtiondena av 1800-talet. Vid hans frånfälle delades hemmanet mellan sönerna Erik Johansson, f. 1866, d. 1936, och Nils Johansson, f. 1872, d. 1963. Den förstnämnde var under flera årtionden en av förgrundsmännen inom den kommunala verksamheten i Björna socken. Om båda bröderna kan sägas, att de väl förvaltade sina pund. Som sista grenar på stamträdet finns nu i Uttersjö flottningsinspektör Erik Johansson d. y. och hemmansägaren Ragnar Martinell.

I husförhörslängden för åren 1892–1901 nämnes bl. a. även följande familjer:

Uttersjö nr 1. Ägare Järveds bolag: Arrendator Abraham Abrahamsson, f. 1829, med familj.

Fastigheten å nr 1: Förmånstagare Sven Svensson, f. 1827, d. 1899, med hustrun Sigrid Svensdotter, f. 1831. Hon var halvsyster till bonden Johan Johansson.

Uttersjö nr 2. Ägare Järveds bolag: Arrendator Johan Johansson-Östman, f. 1851, med familj.

Torp från alla i byn: Torpare Johan Gulliksson, f. 1822, d. 1895, med familj; torpare Per Sjödin, f. 1829, med familj; torpare Gullik Johansson, f. 1860, med familj, bl. a. sonen Erik Gulliksson, Hundsjö.

En stor del av byns skogar såldes längre tillbaka till Järveds AB, som i sin tur sålde dem till Mo och Domsjö AB. Betydande arealer är dock i enskild ägo. Uttersjö byaskog har alltid varit känd för sina goda älgmarker. Otaliga älgar har också fällts där, bl. a. har Erik Johansson d. y. med sina 86 fällda älgar framstått som en riktig Nimrod liksom hans far Erik Johansson d. ä., som sköt 64 älgar. Så i den gården har det inte saknats älgkött!

Byn hade avvitrning 1779, storskifte 1800, laga skifte 1880 och fick landsväg 1926.

När byn var nyetablerad hade den enligt 1767 års mantalslängd fyra hushåll med 11 familjemedlemmar. 200 år efteråt är befolkningstalet nästan lika, ty med utgången av år 1974 finns endast 12 personer i byn. Befolkningmässigt upplevde byn sin storhetstid omkring sekelskiftet och åren därefter, då det även fanns skola i byn.

I denna en gång så blomstrande bondby med bördiga åkrar och en stor kreatursstam finns nu sammanlagt tre kor och 40 à 50 får!